

DOI 10.36074/logos-06.02.2026.002

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сандугей Валентина Василівна¹

1. кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії

Національний університет «Києво-Могилянська академія», УКРАЇНА

ORCID ID: 0000-0002-9979-5119

Анотація. У статті досліджуються глобальні тенденції розвитку креативної зайнятості в умовах формування постіндустріальної економіки. Обґрунтовано, що креативна зайнятість виступає однією з ключових форм інтеграції людського капіталу, знань та інновацій у сучасні соціально-економічні процеси, трансформуючи традиційні моделі ринку праці та структуру світового господарства. Проаналізовано основні теоретичні підходи до трактування креативної зайнятості та креативних індустрій у контексті економіки знань і цифрової економіки. На основі узагальнення міжнародних статистичних даних та аналітичних звітів окреслено динаміку та структурні особливості зайнятості у сфері креативних індустрій у провідних країнах світу. Визначено ключові фактори зростання креативної зайнятості, серед яких технологічний прогрес, цифровізація, глобалізація ринків праці, зміна характеру трудових відносин та зростання попиту на нематеріальні активи. Акцентовано увагу на соціально-економічних наслідках поширення креативної зайнятості для розвитку національних економік і світового господарства загалом, а також на основних викликах, пов'язаних із нерівністю доступу до креативних професій, нестабільністю зайнятості та трансформацією системи соціального захисту. Зроблено висновок про стратегічну роль креативної зайнятості як драйвера конкурентоспроможності та сталого розвитку в умовах постіндустріальної економіки.

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується поглибленням процесів постіндустріальної трансформації, що супроводжується зростанням ролі знань, інформації, інновацій та нематеріальних активів у формуванні економічної вартості. За цих умов ринок праці зазнає суттєвих структурних змін, зумовлених цифровізацією, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій,

ABSCHNITT 1.

WIRTSCHAFTSTHEORIE, MAKRO- UND REGIONALWIRTSCHAFT

глобалізацією виробничих і трудових процесів, а також зміною характеру трудової діяльності. Одним із ключових проявів зазначених трансформацій є становлення та динамічний розвиток креативної зайнятості, яка поступово набуває системного значення для функціонування постіндустріальної економіки.

Креативна зайнятість формується на перетині креативних індустрій, економіки знань та інноваційної діяльності, поєднуючи високий рівень людського капіталу, творчі здібності та цифрові компетентності працівників. У світовій економічній практиці вона розглядається не лише як окремий сегмент ринку праці, але і як важливий чинник підвищення конкурентоспроможності національних економік, диверсифікації їхньої виробничої структури та стимулювання економічного зростання. Зростання масштабів креативної зайнятості у розвинених країнах та країнах, що розвиваються, свідчить про її зростаючу роль у формуванні нової моделі соціально-економічного розвитку.

Водночас розвиток креативної зайнятості в умовах постіндустріальної економіки супроводжується низкою суперечностей та асиметрій, зокрема нерівномірністю її поширення між країнами і регіонами, диференціацією умов праці та доходів, а також трансформацією традиційних інститутів зайнятості та соціального захисту. Це зумовлює необхідність поглибленого наукового аналізу глобальних тенденцій розвитку креативної зайнятості, її структурних характеристик та соціально-економічних наслідків у контексті сучасного світового господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика креативної зайнятості в умовах постіндустріальної економіки є предметом активних наукових досліджень як у зарубіжній, так і у вітчизняній економічній науці. Формування теоретичних засад креативної зайнятості тісно пов'язане з концепціями постіндустріального суспільства, економіки знань та креативної економіки, які були закладені у працях Д. Белла, П. Друкера, М. Кастельса, Й. Шумпетера, а також розвинуті у сучасних дослідженнях Р. Флориди, Ч. Лендрі, А.Дж.Скотта, Дж. Хокінса та інших науковців.

Значний внесок у дослідження креативних індустрій та їхнього впливу на ринок праці зробили такі зарубіжні вчені, як Р. Флорида, який обґрунтував концепцію «креативного класу», Ю.Хесмондхалґ, що досліджував інституційні та культурно-економічні аспекти креативних індустрій, а також М. Пауелл, Е.Глейзер, А. Маркьюзен, у працях яких розкрито просторові та соціально-економічні особливості креативної зайнятості в умовах глобалізації та урбанізації. У межах міжнародних організацій проблеми креативної зайнятості активно аналізуються у звітах ЮНЕСКО, ЮНКТАД, МОП, ОЕСР та Європейської комісії.

Вітчизняні науковці також приділяють значну увагу дослідженню креативної економіки та зайнятості у креативному секторі. Зокрема, у працях Базилевича В., Гриценка А., Геєця В., Колота А., Лібанової Е., Петрової І., Тульчинського Р., Шаульської Л., Якубенка Н. та інших авторів розглядаються питання трансформації ринку праці, розвитку людського капіталу, інноваційної та креативної складових економічного зростання. Вчені наголошують на зростаючій ролі креативної зайнятості як чинника модернізації національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності в умовах глобальних структурних змін.

Постановка проблеми. Незважаючи на зростання наукового інтересу до проблематики креативної економіки та креативних індустрій, питання креативної зайнятості як самостійного об'єкта економічного аналізу залишаються недостатньо систематизованими. У більшості досліджень акцент робиться на оцінці внеску креативних індустрій у валовий внутрішній продукт, експорт чи інноваційну активність, тоді як процеси формування, структурної динаміки та якісних характеристик креативної зайнятості розглядаються фрагментарно, що ускладнює вироблення цілісного уявлення про її роль у трансформації ринку праці в умовах постіндустріальної економіки.

Особливої актуальності набуває проблема відсутності уніфікованих підходів до визначення та статистичного вимірювання креативної зайнятості на глобальному рівні, що обмежує можливості міжнародних порівнянь та емпіричного аналізу. До того ж різноманітність національних класифікацій креативних індустрій, відмінності у методології обліку зайнятих та специфіка трудових відносин у креативному секторі створюють методологічні виклики для дослідників і політиків.

Крім того, поширення креативної зайнятості супроводжується загостренням соціально-економічних проблем, пов'язаних із нестабільністю форм зайнятості, зростанням частки самозайнятих і фрилансерів, посиленням диференціації доходів та обмеженим доступом окремих категорій працівників до системи соціального захисту. У глобальному вимірі це актуалізує питання балансування між економічною ефективністю креативної зайнятості та забезпеченням соціальної справедливості в умовах постіндустріальної економіки.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна потреба у комплексному дослідженні глобальних тенденцій розвитку креативної зайнятості, визначенні її ключових детермінант та оцінці впливу на соціально-економічний розвиток країн у системі світового господарства, що і зумовлює наукову проблему даної статті.

Виклад основного тексту. Формування концептуальних засад дослідження креативної зайнятості в економічній науці тісно пов'язане з еволюцією уявлень про роль знань, інновацій та людського капіталу у

ABSCHNITT 1.

WIRTSCHAFTSTHEORIE, MAKRO- UND REGIONALWIRTSCHAFT

соціально-економічному розвитку. Перші теоретичні передумови аналізу креативної складової економічної діяльності були закладені у працях представників теорії інновацій та підприємництва, зокрема Й. Шумпетера, який наголошував на вирішальній ролі нововведень та творчої ініціативи у процесах економічної динаміки [1]. Подальший розвиток ці ідеї отримали в межах концепцій постіндустріального суспільства та економіки знань, представлених у працях Д. Белла та П. Друкера, де творчі здібності, знання та інформація розглядаються як ключові фактори виробництва [1], [3].

На сучасному етапі розвитку економічної науки дослідження креативної зайнятості значною мірою пов'язані з концепцією креативної економіки та креативного класу, найбільш системно представленою у працях Р. Флориди. Автор обґрунтовує тезу про зростання ролі соціальної групи працівників, зайнятих у видах діяльності, пов'язаних зі створенням нових ідей, знань та символічних продуктів, що зумовлює структурні зрушення на ринку праці та у просторовій організації економіки [5]. У подальших дослідженнях креативна зайнятість розглядається як складна, багатовимірна категорія, що поєднує економічні, соціальні та культурні характеристики, а також тісно переплітається з процесами цифровізації та глобалізації [2].

У науковій літературі поняття «креативна зайнятість» тісно пов'язане, але не є тотожним таким категоріям, як «креативні індустрії», «креативний клас» та «економіка знань». Креативні індустрії зазвичай визначаються як сукупність видів економічної діяльності, що базуються на індивідуальній творчості, навичках та талантах і мають потенціал створення доданої вартості та робочих місць через використання інтелектуальної власності [12]. Водночас креативна зайнятість охоплює не лише працівників, безпосередньо задіяних у креативних індустріях, але й осіб, які виконують креативні функції в інших секторах економіки, що ускладнює її статистичне вимірювання та концептуалізацію.

Поняття «креативний клас» акцентує увагу на соціальній та професійній структурі носіїв креативного потенціалу, тоді як «економіка знань» характеризує ширший макроекономічний контекст, у межах якого знання та інновації стають головним джерелом економічного зростання. Таким чином, креативна зайнятість може розглядатися як функціональний елемент економіки знань та водночас як соціально-економічна форма реалізації креативного класу на ринку праці [14].

У системі постіндустріальної економіки креативна зайнятість набуває особливого значення як чинник структурної трансформації світового господарства. Зростання частки зайнятих у креативних видах діяльності супроводжується зміною характеру трудових відносин, поширенням нестандартних форм зайнятості, зростанням ролі самозайнятості та фрилансу, а також посиленням мобільності трудових ресурсів у глобальному масштабі [7]. У

глобальному вимірі креативна зайнятість стає важливим елементом конкурентних переваг країн, визначаючи їх здатність інтегруватися у міжнародні ланцюги створення вартості та адаптуватися до технологічних змін.

Методологічні підходи до дослідження креативної зайнятості у міжнародній практиці характеризуються значною різноманітністю, що зумовлено відсутністю універсального визначення та єдиної системи класифікації креативних видів діяльності. У міжнародній статистиці застосовуються як галузеві підходи, що базуються на ідентифікації креативних індустрій відповідно до класифікацій економічної діяльності, так і професійні підходи, які враховують характер виконуваних функцій незалежно від сектора економіки [9]. Комбінування цих підходів дозволяє більш повно оцінити масштаби та структуру креативної зайнятості, проте ускладнює міжнародні порівняння.

У сучасному світовому господарстві креативна зайнятість демонструє стійку тенденцію до зростання, що відображає глибинні структурні зрушення у глобальній економіці, пов'язані з переходом до постіндустріальної моделі розвитку. Розширення сектору послуг, зростання ролі нематеріальних активів, цифровізація економічних процесів та інтенсифікація глобальних потоків знань і інформації зумовлюють підвищення попиту на види економічної діяльності, засновані на творчості, інтелектуальній праці та інноваціях. За узагальненими оцінками міжнародних організацій, частка зайнятих у креативних видах діяльності у світовій економіці зросла з приблизно 6–7 % на початку 2010-х років до майже 10 % у першій половині 2020-х років (рис.1.), що свідчить про випереджальні темпи розвитку цього сегмента порівняно з традиційними галузями [12].

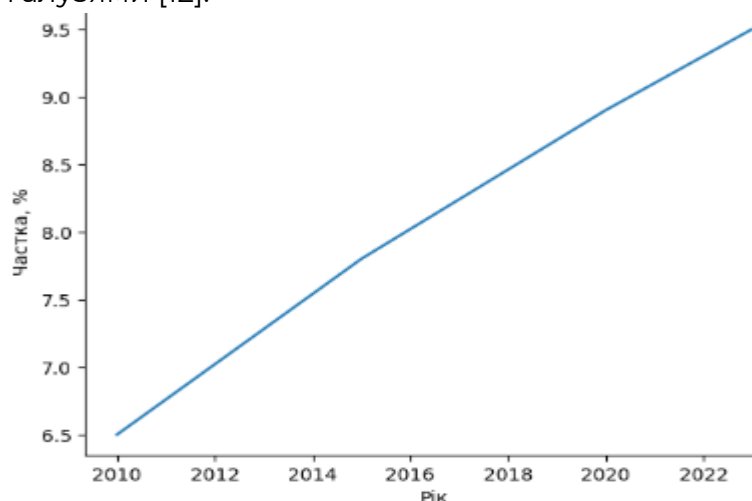

Рис. 1. Динаміка креативної зайнятості у світовому господарстві

Джерело: побудовано автором на основі: [12]

ABSCHNITT 1.

WIRTSCHAFTSTHEORIE, MAKRO- UND REGIONALWIRTSCHAFT

Зростання креативної зайнятості має не лише кількісний, але й якісний вимір. Креативні види діяльності формують нові робочі місця з вищою доданою вартістю, сприяють підвищенню продуктивності праці та виступають каталізатором інновацій у суміжних секторах економіки. Водночас для креативної зайнятості характерними є висока гнучкість форм праці, поширення фрилансу, проєктної зайнятості та самозайнятості, що трансформує класичні уявлення про трудові відносини у світовому господарстві [6], [9].

Регіональний аналіз розвитку креативної зайнятості виявляє суттєву асиметрію між окремими групами країн. У розвинених економіках креативна зайнятість уже стала системоутворювальним елементом економічної структури, забезпечуючи, за різними оцінками, понад 12 % загальної зайнятості. Це пов'язано з високим рівнем розвитку людського капіталу, концентрацією фінансових ресурсів, наявністю розвиненої інноваційної інфраструктури та сприятливого інституційного середовища для розвитку креативних індустрій. У країнах з перехідною економікою частка креативної зайнятості є нижчою, однак демонструє динамічне зростання, що зумовлено процесами структурної перебудови економіки, інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості та активним розвитком ІТ-сектору, дизайну, медіа та культурних індустрій (Таблиця 1). Для країн, що розвиваються, креативна зайнятість поки що має обмежений масштаб, але розглядається як перспективний напрям диверсифікації економіки та залучення молоді до формальної зайнятості [4], [12].

Таблиця 1

Частка креативної зайнятості за групами країн у світовому господарстві, % від загального рівня зайнятості

Група країн	Орієнтовна частка креативної зайнятості	Домінуючі види креативної діяльності
Розвинені країни	8–12	Дизайн, інформаційні технології, цифрові медіа, реклама, аудіовізуальне виробництво, наукові дослідження
Країни з перехідною економікою	4–7	ІТ-послуги, архітектура, інженерні розробки, культурні послуги, креативне підприємництво
Країни, що розвиваються	2–5	Ремесла, мода, музика, традиційні культурні індустрії, локальні медіа
Світ у середньому	5–10	Комбінація цифрових, культурних та знаннєвмісних видів діяльності

Джерело: узагальнено автором на основі аналітичних матеріалів: [4], [12].

Поряд із регіональними відмінностями, у світовому господарстві спостерігаються суттєві зміни у внутрішній структурі креативної зайнятості за видами діяльності. Якщо на початкових етапах розвитку домінували традиційні культурні індустрії — мистецтво, музика, видавнича справа, — то в останні десятиліття ключову роль почали відігравати цифрові креативні сектори: інформаційні технології, розробка програмного забезпечення, цифровий контент, відеоігри, дизайн та реклама у цифровому середовищі. Водночас зростає значення міждисциплінарних форм креативної діяльності, що поєднують творчість із технологіями, наукою та підприємництвом, формуючи нові ніші на глобальному ринку праці [9].

У сучасних умовах розвитку постіндустріальної економіки креативна зайнятість дедалі більше визначається низкою соціально-економічних детермінант, які формують її специфіку та динаміку. Передусім це зростаюча роль людського капіталу як основного чинника виробництва, де знання, творчі здібності та інноваційний потенціал стають ключовими ресурсами розвитку.

Важливим фактором є також інституційне середовище, яке здатне підтримувати розвиток креативних індустрій і забезпечувати гнучкість ринку праці. Професор І.Л.Петрова наголошує на необхідності формування системної політики, що стимулює інновації, захищає права креативних працівників і сприяє інтеграції креативної зайнятості в національну економіку. Без активної участі держави у створенні сприятливих умов для розвитку цієї сфери можливості креативної економіки залишаються недоотриманими [10].

Соціальні чинники також мають визначальний вплив на розвиток креативної зайнятості. Серед них — підвищення рівня освіти, формування культурних норм, що сприяють інноваційності, та зростання попиту на творчі послуги як з боку бізнесу, так і населення. Вітчизняні вчені А.М.Колот та О.О.Герасименко відзначають, що зміни у ціннісних орієнтаціях та стилях життя сучасного суспільства створюють умови для поширення нестандартних форм зайнятості, які є характерними для креативної економіки [8].

З огляду на зазначені тенденції, вважаємо, що сучасні виклики глобального ринку праці вимагають суттєвого перегляду та удосконалення як міжнародної, так і національної політики зайнятості. Одним із ключових напрямів таких змін має стати інтеграція стратегій, спрямованих на стимулювання гнучких форм зайнятості, з одночасним посиленням соціального захисту працівників. У зв'язку з поширенням нестандартних моделей праці, зокрема креативної зайнятості, дедалі більшої актуальності набуває формування ефективних механізмів адаптації законодавства та соціальних гарантій до нових реалій ринку праці.

На міжнародному рівні важливо посилювати координацію політик зайнятості між країнами, орієнтуючись на уніфікацію підходів до визначення,

ABSCHNITT 1.

WIRTSCHAFTSTHEORIE, MAKRO- UND REGIONALWIRTSCHAFT

вимірювання та підтримки креативної та нестандартної зайнятості. Це створить умови для більш ефективного обміну найкращими практиками, а також для формування спільних стандартів захисту працівників у глобалізованому світі. Особливу увагу слід приділяти розвитку цифрової інфраструктури та освітніх програм, що підвищують кваліфікацію і конкурентоспроможність робочої сили в умовах швидких технологічних змін.

На наше переконання, ефективна політика зайнятості в сучасних умовах має ґрунтуватися на комплексному підході, що враховує соціально-економічні трансформації, технологічний прогрес та культурні зміни, які визначають характер і структуру зайнятості у XXI столітті. Лише через таку цілісну стратегію можливо забезпечити стійке зростання зайнятості, підвищення її якості та інтеграцію різних форм праці в систему соціальної справедливості.

Висновки. Узагальнюючи сучасні світові тенденції розвитку креативної зайнятості, можна констатувати, що цей сегмент ринку праці набуває статусу одного з основних драйверів постіндустріальної економіки. Зростання частки зайнятих у креативних індустріях, посилення ролі інтелектуальної та творчої праці, а також активна інтеграція цифрових технологій формують нову якість зайнятості, що відображає глибинні структурні зрушення у глобальній економіці. Ці зміни не є випадковими, вони пов'язані з трансформацією виробничих моделей, де перевага переходить до знань, інновацій та нематеріальних активів як ключових факторів конкурентоспроможності.

Аналізуючи соціально-економічні детермінанти креативної зайнятості, слід відзначити комплексний характер їх впливу. З одного боку, це зростання людського капіталу, що базується на високому рівні освіти, розвитку творчих здібностей та здатності до інноваційної діяльності. З іншого — інституційні чинники, які включають створення сприятливого нормативного та організаційного середовища для розвитку креативних індустрій, формування адекватних політик підтримки, що забезпечують гнучкість ринку праці та соціальний захист нестандартних форм зайнятості.

Відзначаючи важливість соціокультурних аспектів, можна стверджувати, що зміни у ціннісних орієнтаціях суспільства, спрямовані на самореалізацію, індивідуалізацію та прагнення до творчої самореалізації, є додатковим катализатором розвитку креативної зайнятості. Поширення креативних професій та форм зайнятості, що поєднують підприємницьку ініціативу з гнучкими моделями роботи, свідчить про те, що креативна зайнятість виходить за межі суто економічного феномену, набуваючи соціального та культурного виміру.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати ключові наукові висновки: по-перше, креативна зайнятість слід розглядати не як ізольовану

категорію, а як результат комплексної взаємодії людського, інституційного та соціокультурного капіталів, що потребує інтегрованих підходів до аналізу та регулювання; по-друге, зростання креативної зайнятості у світовому господарстві відображає не лише економічні трансформації, але і є індикатором якісних змін у структурі суспільства, що потребує відповідних змін у соціальній політиці та системах захисту працівників; по-третє, ефективність розвитку креативної зайнятості значною мірою залежить від здатності національних економік адаптуватися до викликів глобалізації, формувати інституційне середовище, що стимулює інновації, та підтримувати гнучкість ринку праці без втрати соціальної справедливості.

Ці висновки відкривають перспективи для подальших досліджень, зокрема в напрямі розробки методологічних підходів до вимірювання креативної зайнятості, оцінки її впливу на соціально-економічний розвиток та формування рекомендацій для державної політики, орієнтованої на підтримку креативного потенціалу. Визначення і систематизація детермінантів розвитку креативної зайнятості створюють основу для формування стратегічних пріоритетів у контексті модернізації економік, що базуються на знаннях і інноваціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Bell, D. (1973). *The coming of post-industrial society: A venture in social forecasting*. Basic Books.
- [2] Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell. <https://www.wiley.com/en-us/The%2BRise%2Bof%2Bthe%2BNetwork%2BSociety%2C%2B2nd%2BEdition%2C%2Bwith%2Ba%2BNew%2BPreface-p-9781405196864>
- [3] Drucker, P. F. (1993). *Post-capitalist society*. HarperCollins Publishers.
- [4] Eurostat. (2022). *Culture statistics – cultural employment*. Statistical Office of the European Union. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Culture_statistics_-_cultural_employment
- [5] Florida, R. L. (2002). *The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books.
- [6] International Labour Organization. (2021). *World employment and social outlook: The role of digital labour platforms in transforming the world of work*. ILO. https://www.ilo.org/global/research/global-reports/weso/2021/WCMS_771749/lang--en/index.htm
- [7] International Labour Organization. (2023). *ILOSTAT database: Employment by occupation and economic activity*. <https://ilostat.ilo.org/>
- [8] Kolot, A. M., & Herasymenko, O. O. (2018). *New forms of employment: Challenges and regulatory priorities*. *Social and labour relations: Theory and practice*, (2), 5–17.
- [9] OECD. (2018). *Jobs, productivity and local development*. OECD Publishing. <https://www.oecd.org/employment/jobs-productivity-and-local-development-9789264305350-en.htm>

ABSCHNITT 1.

WIRTSCHAFTSTHEORIE, MAKRO- UND REGIONALWIRTSCHAFT

- [10] Petrova, I. L. (2019). Creative industries in the knowledge economy: Theoretical aspects and national development features. *Ekonomika ta derzhava*, (9), 4–9.
- [11] Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. Harvard University Press. <https://archive.org/details/theoryofeconomic0000schu>
- [12] UNCTAD. (2022). *Creative economy outlook 2022: Trends in international trade in creative industries*. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2022>
- [13] UNCTAD. (2024). *Creative economy outlook 2024*. United Nations Conference on Trade and Development. <https://unctad.org/publication/creative-economy-outlook-2024>
- [14] UNESCO Institute for Statistics. (2012). *Measuring the economic contribution of cultural industries: A review and assessment of current methodological approaches*. UIS. <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/measuring-the-economic-contribution-of-cultural-industries-2012-en.pdf>